

НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРОВИРОБНИЦТВА ЯК ЗАПОРУКА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

МАТЕРІАЛИ
VIII НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,

присвяченої ювілейним датам:

160-річчю Полтавського товариства сільського господарства,
105-річчю Полтавського державного аграрного університету,
90-річчю від дня народження Героя України С. С. Антонця (1935–2022)

м. Київ
17-18 вересня 2025 р.

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ АГРАРНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ І ТЕХНІКИ,
ДОНЕЦЬКА ДЕРЖАВНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ
МИРОНІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПШЕНИЦІ ім. В. М. РЕМЕСЛА
НОСІВСЬКА СЕЛЕКЦІЙНО-ДОСІДНА СТАНЦІЯ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ПОЛТАВСЬКЕ ТОВАРИСТВО
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА»
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «АГРОЕКОЛОГІЯ»**

**НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРОВИРОБНИЦТВА ЯК ЗАПОРУКА
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ:
ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА**

**МАТЕРІАЛИ
VIII НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,**

присвяченої ювілейним датам:

**160-річчю Полтавського товариства сільського господарства,
105-річчю Полтавського державного аграрного університету,
90-річчю від дня народження Героя України С. С. Антонця (1935–2022)**

**м. Київ
17-18 вересня 2025 р.**

Коковін Ю.В. ОБЛАСНІ МУЗЕЇ ТА АГРОНОМІЧНІ ПОЇЗДИ, ЯК ПОСІБНИК ДЛЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗНАНЬ (1908-1912pp.)	245
Корзун О.В., Корзун Д.Ю. НІМЕЦЬКА МОДЕЛЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ НАУКИ У ХІХ СТ.: ІСТОРИЧНІ УРОКИ ДЛЯ СУЧАСНИХ ДИСКУСІЙ ПРО ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ	247
Кунець В. В., Лактіонова Т. М., Парасочка І. Ф. ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ҐРУНТОЗНАВЦІВ	251
Кучер В. І. ДО ПИТАННЯ ВІДБУДОВИ АГРАРНОГО ДОСЛІДНИЦТВА В РОКИ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1943–1947)	253
Литвинко А. С. ІНСТИТУТ ТЕХНІЧНОЇ МЕХАНІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ І ДЕРЖАВНОГО КОСМІЧНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ, НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ, ІННОВАЦІЇ (ДО 45-РІЧЧЯ ВІД СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ)	261
Лямець Л.І. НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ П.М. ЛОМОНОСОВА-ГЕЙЄРА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА КАВКАЗУ НА ЗЛАМІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ	263
Мамрай В. ... ІСТОРІЯ СУМСЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ДО 120 – РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ	265
Нижник С. В. SCIENTIFIC APPROACHES OF O. O. SOZINOV TO THE USE OF GENETIC MARKERS IN THE RESEARCH OF WINTER SOFT WHEAT VARIETIES OF UKRAINIAN BREEDING	267
Олійник Т. Б. НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА Ф. К. ПОЧЕРНЯЄВА (1971–1987)	270
Ольховська Л.В. НА ПЕРШОМУ МІСЦІ – ЛЮДИНА	271
Орлова Т. В. УКРАЇНСЬКА АГРОСФЕРА І СУЧАСНИЙ СВІТ: ПОГЛЯД ІСТОРИКА	273
Піда С.В. ПРОФЕСОРКА НАТАЛІЯ СОЛОДЮК (1938-2014 pp.) ТА ЇЇ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СЕЛЕКЦІЇ ЛЮПИНУ	275
Радченко Л.С., Радченко А.В. ЕВОЛЮЦІЯ СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВІД ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	278
Самородов В. М., Кизим С. Л. ПЕРСОНАЛІЗОВАНА ІСТОРІЯ ПОЛТАВСЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА У ПОСТАТЯХ ЙОГО ПРЕЗИДЕНТІВ	280
Самородов В. М., Халимон О. В. ВАСИЛЬ УСТИМОВИЧ (1864–1924 ?) – ЗНАКОВА ПОСТАТЬ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ ПОЛТАВСЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА	282
Соловей Г.М. АГРАРНА ПРЕСА ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ. ЯК ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН ТА ОБ’ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ	285

(не випадково Німеччина стала батьківщиною виробництва різноманітних їстівних ерзаців), а головне, це живило реваншистські настрої;

–Запис у щоденнику головного ідеолога гітлерівської Німеччини Й. Геббельса напередодні нападу на СРСР: «Лани України кличуть нас на бій»;

–Постачання української сільськогосподарської продукції до Москви на фоні суцільного дефіциту в інших містах, зокрема, УРСР;

–Рукописні транспаранти в руках жінок середнього віку у норкових шапках у 1990 р. із закликом: «Ельцин, заставь Украину накормить Россию!»

–Крадіжки українського зерна окупантами після початку російсько-української війни і перепродаж його третім країнам за спекулятивними цінами;

–Ускладнення з українським експортом сільськогосподарської продукції, що стали результатом російської агресивної політики і ставили під удар продовольчу безпеку багатьох країн, де від голоду могли постраждати мільйони людей (продовольча проблема – одна з глобальних проблем);

–Непрості відносини з країнами Європейського Союзу, зокрема, з Польщею і деякими іншими країнами через конкуренцією з агросферою України (тривале блокування кордону польськими фермерами);

Можна було б продовжити наводити приклади. Висновок: тема важлива і потребує подальшого дослідження із наголосом на значенні України та її агросфери для сучасного світу.

ПРОФЕСОРКА НАТАЛІЯ СОЛОДЮК (1938-2014 рр.) ТА ЇЇ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СЕЛЕКЦІЇ ЛЮПИНУ

Пида С.В.

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка (м. Тернопіль)*

Доктор сільськогосподарських наук, професор Наталія Володимирівна Солодюк є відомим ученим в галузі селекції і насінництва, за теоретичні розробки в галузі хімічного мутагенезу і рекомбіногенезу нагороджена золотою, двома срібними і бронзовою медалями виставок СРСР і УРСР і медаллю ім. М.І. Вавилова.

Народилася Солодюк Н.В. 8 лютого 1938 р. в м. Стаханові Луганської області у сім'ї службовців. У 1960 р. закінчила Дніпропетровський сільськогосподарський інститут (нині Дніпровський державний аграрно-економічний університет), за фахом учений агроном. Трудову діяльність після закінчення інституту Наталія Володимирівна розпочала на Миронівській дослідній станції (нині Миронівський інститут пшениці ім. В.М. Ремесла) під керівництвом академіка В.М. Ремесла у відділі селекції (1960–1962 рр.). Професійна діяльність Солодюк Н.В. тісно пов'язана з створенням нових і поліпшенням уже існуючих сортів рослин. Талант науковиці сповна розкрився в

Інституті землеробства УААН (нині ННЦ «Інститут землеробства НААН України»), де вона продовжила трудову діяльність на посадах молодшого (1962–1963 рр.), старшого (1967–1987 рр.), провідного (1988–1997 рр.). а з 1998 р. до 17.11. 2014 р. – головного наукового співробітника у відділі селекції і насінництва люпину.

Вперше познайомилася з Наталією Володимирівною на початку 1998 року перед затвердженням теми докторської дисертації. Мої дослідження стосувалися алелопатичних механізмів біологічної фіксації азоту симбіотичними системами видів роду Люпин. Науковим консультантом був доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу алелопатії Центрального ботанічного саду НАН України (нині Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України) Ераст Анатолійович Головка. У наукових дослідженнях використовувала штами бульбачкових бактерій люпину з Колекції корисних ґрунтових мікроорганізмів Інституту сільськогосподарської мікробіології УААН, який очолював доктор біологічних наук, професор, академік НААН Володимир Пилипович Патики (1997-1999 рр.). Для виконання досліджень необхідно було прикріпитися до наукової установи. За порадою, тоді кандидата сільськогосподарських наук, завідувача аспірантурою Віктора Анатолійовича Вергунова (нині доктор сільськогосподарських наук, доктор історичних наук, професор, академік НААН України, директор Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України) і погодженням В.П. Патики і Е.А. Головка, 3 квітня 1998 року на засіданні методичної комісії по селекції та насінництву Інституту землеробства УААН розглянули тему роботи у такій редакції «Еколого-алелопатичні особливості функціонування симбіотичної системи *Bradyrhizobium lupini*–*Lupinus* в умовах Західного Поділля» за спеціальністю 03.00.07 – мікробіологія і рекомендували до затвердження Вченою радою Інституту землеробства УААН. Рецензентами розгорнутого плану-проспекту докторської дисертації були доктори біологічних наук, професори Е.А. Головка і В.В. Грубінко (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка). Відгук оприлюднив професор, академік УААН В.П. Патики. Висновки стосовно рекомендації теми роботи до затвердження висловили заступник директора Інституту землеробства УААН по селекційній роботі, доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент УААН В.Г. Михайлов і доктор сільськогосподарських наук, професор І.В. Яшовський. Оскільки дисертаційні дослідження стосувалися видів роду Люпин, то мені призначили ще одного наукового консультанта. Ним виявилася чарівна і доброзичлива жінка, професорка з глибоким аналітичним розумом, яка про люпини знала все. Коли Наталія Володимирівна з таким захопленням розказувала про дослідження і показала свою дисертацію, викладену на 632 сторінках друкованого тексту, ілюстровану світлинами форм і сортів люпину білого і люпину жовтого, схемами селекційного процесу, впливу хімічних супермутагенних чинників, рентгенівських та гамма-променів на геноми люпину, в глибині душі відчула гордість за майбутнього наукового консультанта і деяку тривогу: чи виправдаю сподівання і буду достойна такого консультанта?

Пізніше, після тривалого спілкування, цьому було пояснення. Упродовж 1964–1967 рр. Солодюк Н.В. навчалася стаціонарно в аспірантурі і в 1969 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: «Мутаційна і модифікаційна мінливість білого люпину під впливом фізичних і хімічних мутагенних факторів» за спеціальністю «селекція і насінництво». Після захисту вона продовжувала науковий пошук з використанням хімічних мутагенних чинників для поліпшення існуючих і створення нових сортів люпину жовтого і люпину білого, розробила теоретичні положення використання індукованого мутагенезу у створенні нових форм рослин, насіння і зелена маса яких не містили алкалоїдів, сорти характеризувалися скоростиглістю і високою стійкістю проти фузаріозу і бактеріозу, обґрунтувала методи отримання рекомбінантів, уперше розробила класифікатор хлорофільних мутацій бобових культур. Результатом кропітких 27-ми річних досліджень Наталії Володимирівни став успішний захист у 1996 р. докторської дисертації «Ефективність індукованого хімічного мутагенезу та рекомбіногенезу в селекції жовтого і білого люпину», звання професора за фахом «селекція і насінництво» присвоєно у 1997 р.

Солодюк Н.В. є автором 12 сортів люпину, на які отримала авторські свідоцтва. Вони занесені до Державного реєстру сортів рослин України. Росії, Німеччини. Англії, серед них такі як Копилівський, Мотив 369, Промінь, Борки, Обрій, Дієта, Бурштин, Круглик. Наталія Володимирівна порадила розширити спектр досліджуваних симбіотичних систем і залучити сорти Промінь (національний стандарт, створений методом внутрішньовидової гібридизації з наступним рекомбіногенезом простого гібрида з мутантом і відбором на інфекційних фонах) [1], Обрій, Бурштин (дослідження починали з лінією 448/4, яку отримано методом конвергентних схрещувань. На першому етапі схрещування був отриманий рекомбінант між мутантною, стійкою до фузаріозу та скоростиглими формами. Із 2003 р. занесений до реєстру сортів України як сорт Бурштин) і Борсельфу (виведений у Німеччині) (люпин жовтий), Синій парус, Піщовий і алкалоїдну форму люпину білого у наукові експерименти. Також з'ясувати вплив збудника антракнозу (*Colletotrichum gloeosporioides*) на ростові процеси, і функціонування симбіотичного апарату люпину. Дослідження симбіотичних систем люпину жовтого сорту Мотив 369 і люпину білого сортів Олешка і Копилівський за впливу інтродукованих штамів бульбочкових бактерій і різних доз мінерального азоту проаналізовано у кандидатській дисертації.

Наталія Володимирівна Солодюк була дуже відповідальним і турботливим консультантом. Свої поради дуже коректно у письмовій формі надсилала на поштову адресу. До своїх учнів ставилася з глибокою пошаною. Після звітів на засіданнях відділу та методичної комісії інституту ми обговорювали новинки літератури, аналізували результати досліджень, планували опрацювання нових методик і проведення експериментів, щиро спілкувалися і пили чай з дуже гарних китайських порцелянових чашечок. Наталія Володимирівна була в службових відрядженнях у Китаї і любила розказувати про цю дивовижну країну, ділилася враженнями від побачених вистав, які на її думку варто переглянути, цікавилася успіхами моїх синів, здоров'ям мами. На другому році

нашої співпраці професорка приїхала в м. Тернопіль, щоб оцінити посіви люпину на ділянках агробіології Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, познайомилася з колективом кафедри ботаніки і хіміко-біологічного факультету, науковими лабораторіями та матеріальною базою і була приємно вражена. Солодюк Н.В. займалася педагогічною діяльністю у Національному університеті біоресурсів і природокористування України (1978–1988). Її сподобалося наше місто, про що вона пізніше часто згадувала.

Солодюк Н.В. була членом Міжнародної асоціації «Люпин» країн СНД. Саме за її порадою у 1999 році взяла участь у роботі 9th International Lupin Conference (Klink/Muritz, Germany), організованої Міжнародною асоціацією «Люпин», де представляла результати наших досліджень.

З теплотою і глибокою вдячністю згадую період співпраці з професоркою Наталією Володимирівною Солодюк. Завдяки таким науковцям та особистостям, як Наталія Володимирівна Солодюк українська наука і освіта має майбутнє.

Джерела та література

1. Солодюк Н.В. Ефективність індукованого хімічного мутагенезу та рекомбіногенезу в селекції жовтого і білого люпину. Автореф. дис.....д. с.-г. наук. Київ, 1996. 46 с.

ЕВОЛЮЦІЯ СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВІД ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Радченко Л.С.¹, Радченко А.В.²

¹*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ)*

²*ВСП «Ірпінський фаховий коледж НУБІП України» (м. Ірпінь)*

Сільське господарство з перших етапів європейської інтеграції стало однією з ключових сфер економіки, що зумовило необхідність формування Спільної аграрної політики (САП). Основними передумовами її створення були економічні наслідки Другої світової війни, гостра потреба у продовольчій безпеці, модернізація аграрного виробництва та захист доходів сільськогосподарських виробників. Уже в Римському договорі 1957 року було закладено основи майбутньої аграрної політики, зокрема цілі щодо стабілізації ринків, підвищення продуктивності, забезпечення гідного рівня життя фермерів та доступності продовольства для населення [1, С. 5-7].

Післявоєнна Європа зіткнулася з проблемою нестачі продовольства, руйнуванням інфраструктури та занепадом сільського господарства. З огляду на ці виклики, аграрна політика набула стратегічного значення для європейської